

EN ROUTE!

KAPELLEN *vertellen*

REFERENTIELIJST:

- Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen: <https://www.onroerenderfgoed.be/>
- Geschiedenis van Evergem deel II, 1994, Achiël De Vos – Werkgroep
- 50 Jaar Sint-Franciscus Evergem
- Sint-Franciscus Evergem: <https://www.sfevergem.be/gebouwen/>
- Het Laatste Nieuws: <https://www.hln.be/evergem/zes-jaar-na-ontwijding-kerk-langerbrugge-wordt-verbouwd-tot-buurtpunt~a6af9a46/>
- Adna Novkinic: Religieus Cultureel Erfgoed: Onze-Lieve-Vrouwekapel te Evergem
- Bijdrage tot de toponymie van Evergem tot 1650, pag. 39, Hanne Van der Bauwhede, 2011 (Masterproef, voorgelegd aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte voor het behalen van de graad Master in de Taal- en Letterkunde Nederlands - Latijn)
- Historisch Genootschap van het Meetjesland: <https://www.appeltjes-meetjesland.be/>
- Sleins Archief: <https://www.sleinsarchief.be/>
- Foto's: Raf Dufort en Leen Van den Abeele

Open Monumentendag 2024 is een organisatie van de Cultuurraad Evergem in samenwerking met de gemeente Evergem en de Erfgoedhoeders Evergem.

Tijdens Open Monumentendag 2024 nemen we u mee langs enkele belangrijke kapellen in Evergem. Deze gebouwen, groot of klein, zetten op deze dag hun deuren open en vertellen hun geschiedenis. Sommige kunnen terugblikken op een eeuwenoud verhaal, andere ontstonden in een meer recent verleden.

Kapellen en andere religieuze gebouwen of plaatsen brachten ooit veel volk op de been. Processies, bedevaarten en pelgrimstochten: men was immer onderweg.

HET ONTSTAAN VAN KAPELEN

Een kapel is een christelijk kerkgebouw van meestal bescheiden afmetingen, of een onderdeel van een groter kerkgebouw dat als zelfstandige gebedsruimte functioneert. Ook bedehuizen die eigendom zijn van individuele personen of instellingen kunnen aangeduid worden met de benaming kapel. Voorbeelden van die laatste categorie zijn: een slotkapel in een kasteel, een kloosterkapel, een gevangenskapel, een ziekenhuiskapel en een school- of universiteitskapel. De betekenis van het woord kan echter per land en per geloofsrichting sterk verschillen.

Het woord 'kapel' vindt zijn oorsprong in het Latijnse woord 'cappa', dat 'mantel' betekent. Het verkleinwoord 'capella' verwees oorspronkelijk naar de ruimte waar delen van de mantel van Sint-Maarten (bisschop van Tours) als relikwie werden bewaard. Later werd 'kapel' gebruikt om een bedehuis aan te duiden, en deze betekenis heeft zich sinds de 7e eeuw ontwikkeld.

In de Rooms-Katholieke Kerk verwijst een kapel meestal naar een klein gebedshuis dat niet direct onder de verantwoordelijkheid van een pastoor valt. Zo'n kapel wordt doorgaans niet gebruikt voor missen, maar voor individuele devotie. Deze kapellen, vaak bekend als veld- of bedevaartkapellen, dienen als plaatsen voor bezinning of godsvrucht en fungeren soms als rustplaatsen tijdens processies. Veel kapellen zijn gebouwd op locaties waar een wonder zou hebben plaatsgevonden. Sommige kapelletjes zijn gebouwd op een kapelberg en zijn zo klein dat ze niet betreden kunnen worden, met slechts een klein beeldje of een afbeelding in een nis.

Daarnaast kan een kerkgebouw, dat nog geen volwaardige parochiekerk is, ook als kapel worden aangeduid. In dat geval worden er meestal enkel missen gehouden.

1. KAPEL VAN WZC AVE MARIA

Hooiwege 1, Sleidinge

Tijdens de begindagen van de Groote Oorlog in 1914 wordt het klooster van de zusters Franciscanessen (zie stopplaats 10) enkele dagen opgeëist door het Belgische leger om de terugtrekkende troepen te huisvesten. De bewoners moeten het klooster verlaten en terug bij hun familie intrekken. Voor diegenen die dat niet kunnen stelt Vitalie Goossens haar huis, dat aan de overkant ligt, open.

In 1922 verwerven de zusters het huis en de gronden van Vitalie Goossens. Hier wordt de grondslag gelegd voor de latere Materniteit en rustoord Ave Maria.

Het is wachten tot 1939 toen de zusters er een materniteit, 'Moederhuis Ave Maria' genaamd, bouwden. Op 21 augustus 1940 werd de kraamkliniek ingewijd en op 7 oktober van dat jaar wordt er het eerste kindje geboren.

Na W.O. II gebeuren er herstellingen, verbouwingen en modernisering. Zo komt er in 1946 een kapel waar elke zondag de mis gelezen werd. Eind jaren vijftig start een nieuwe bouwphase met een Moederklooster of Centraal Huis naast de materniteit, inclusief een nieuwe kapel. Op 18 augustus 1959 worden de gebouwen ingewijd.

De modern ogende kapel werd voorzien van prachtige glasramen. De verticale en horizontale lijnen, die de structuur van de kapel typeren, worden met twee grote centrale spitsbogen doorbroken. De kleurrijke lichtinval geeft de sobere inrichting extra glans. Elke zondag om 10.30u is er een H. Mis.

2. KERK ONZE-LIEVE-VROUW VAN TROOST

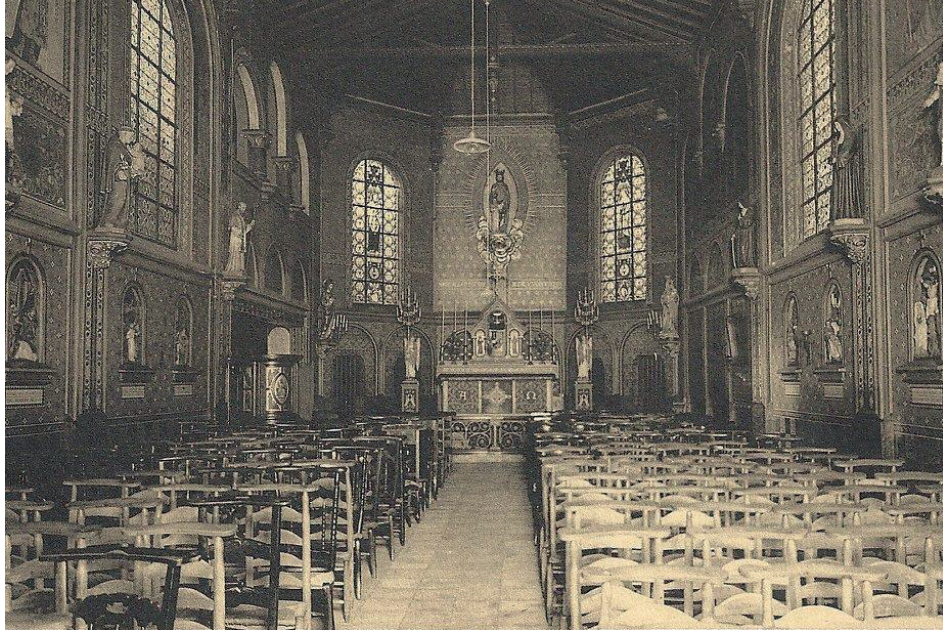
*Volkse benaming: Boskapel
Kramershoek 3, Wippelgem*

Ludovicus Maertens-Pelckmans, bankier en senator te Gent, die zijn buitenverblijf had in de Heffinck, had al vanaf 1844 plannen om een kerk te bouwen in Wippelgem. Dit stuitte echter op de onwil van de toenmalige Evergemse pastoor Van der Schaeghe. Pas na de dood van de pastoor op 21 april 1855 werden de pogingen met succes bekrond. Op 24 november 1855 werd, op grond geschonken door weledele Heer Victor de Neve de Roden en zijn echtgenote Euphasie van den Hecke, de eerste steen gelegd door Raymond Maertens, kleinzoon van stichter Ludovicus Maertens.

Toch wilden de Evergemaars de bouw ervan nog tegenhouden. Ze noemden de in aanbouw zijnde kerk smalend 'de Bosch kapel', een overbodige kerk midden de bossen, zonder omwonenden. Volgens de Evergemse pastoor Van Damme was de Wippelgemse kapel enkel bestemd voor dagelijkse devotie van ouderen en gebrekkigen voor wie de Sint-Christoffelkerk te ver was. In de kapel mocht noch gedoopt, gehuwd of begraven worden wat al gauw leidde tot een petitie voor een eigen parochie. Op 2 oktober 1856 werd de kerk ingezegend en konden er missen worden opgedragen. E.H. Peeters werd de eerste proost van de proosdij Wippelgem maar het bleef nog onder het parochiaal bestuur van Evergem. De wijding tot parochiekerk gebeurde uiteindelijk pas op 16 juli 1906. De oprichting van de parochie Wippelgem werd op 13 oktober 1907 officieel bekrachtigd. De naam van de kerk verwijst naar het beeld van O.-L.-Vrouw van Troost, in 1857 geplaatst in het hoofdaltaar.

Op de zijgevels van de kerk bevindt zich 'De ommegang van Sint-Antonius Abt'. De oorspronkelijk panelen werden geschilderd door H. Verwilghen in 1896. Van de zes originele panelen konden er nog drie gered worden. Deze hangen achteraan in de kerk. De huidige taferelen van de ommegang werden in 2022 ontworpen en gerealiseerd door de firma Profiel uit Wevelgem. Links en rechts van de kerk staan twee losstaande kapelletjes, respectievelijk toegewijd aan de H. Antonius Eremijt (1894) en de H. Apollonia (1893), wiens hulp werd ingeroepen bij tandpijn. Sint-Antonius Eremijt, ook bekend als Antonius van Egypte, leefde in de 3e en 4e eeuw en wordt beschouwd als de vader van het kloosterleven. Hij wordt vaak afgebeeld met een varken, omdat hij werd aangeroepen als beschermer tegen besmettelijke ziekten bij mens en dier, vooral een soort varkenspest die men het "St.-Antoniusvuur" noemde.

3. VOORMALIGE KLOOSTERKAPEL VAN ONZE-LIEVE-VROUW VISITATIE. PAROCHIEKERK VAN DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID

*den Hannekensnest
Burggravenlaan 5, Langerbrugge*

Het oorspronkelijke klooster van de Zusters der Visitatie met kostschool voor juffrouwen, werd opgericht in opdracht van de familie Groverman, bewoners van het kasteel Heylwegen, op gronden door hen geschonken eind 1873. De kloosterkapel werd ingewijd door Monseigneur Bracq in 1874 maar werd pas in gebruik genomen nadat ook het klooster afgewerkt was. De eerste zusters vestigden zich hier in 1875. De kapel bleef tot na de eeuwwisseling voorbehouden aan de zusters en de adellijke families, wat bij velen kwaad bloed zette.

In 1930, na de opheffing van de kostschool, werd Langerbrugge totaal onverwacht een proosdij en in 1931 een parochie toegewijd aan de Goddelijke Voorzienigheid. De initiatiefnemers zijn onbekend maar de lange verplaatsingen naar de Sint-Christoffelkerk was voor de Langerbruggenars telkens weer een moeizame inspanning. In 1932 werd de kapel hersteld en vergroot. Na WO II werd het interieur volledig vernieuwd.

In de muren van de zijbeuken, verstopt achter gipsplaten, zit nog steeds een ingewerkte reliëfkruisweg.

In 2014 werd de kerk ontviid en ging men op zoek naar herbestemming. In 2020 opende Centrum Obra (sinds 2023 Voluit vzw) er een dagcentrum in voor volwassenen met een (verstandelijke) beperking. Inmiddels is het een centrale ontmoetingsplek voor buurtbewoners.

4. SINT-ANTONIUSKAPEL

Burggravenlaan 5, Langerbrugge

Vóór de kloosterkerk staat een kapelletje met trapgevel, gewijd aan Sint-Antonius van Padua. Het werd opgericht in 1897 en maakte deel uit van het kloostercomplex. In de kapel hangen aan beide zijmuren ex-voto's. De oudste plaat dateert van 1898.

De kapel werd opgetrokken in baksteen en voorzien van een trapgeveltje. Het gebouw was door middel van een muur verbonden met de kloostergebouwen. In deze muur werd later een poort geplaatst. Uiteindelijk werd de muur met poort verwijderd om de school toegankelijker te maken, onder andere voor de hulpdiensten.

Waarom de kapel voor Sint-Antonius werd opgetrokken is onduidelijk. Daar hij onder andere de patroonheilige is van vrouwen en kinderen is de link met de kloosterzusters van O.-L.-Vrouw Visitatie, het pensioonaat voor juffrouwen (1875), de lagere school en de bewaarschool de meest logische verklaring.

De kapel werd echter ook populair bij jongemannen die voor de riskante 'loting' voor het leger stonden. Vrijgelote jongens lieten als blijk van dankbaarheid vaak een gedenkplaat ophangen.

Tot 1909 was de legerdienst gebaseerd op lottrekking, een systeem dat bij de onafhankelijkheid in 1830 overgenomen werd van de Franse en Nederlandse bezettingen. In dit systeem werden jonge mannen willekeurig geselecteerd om hun militaire dienstplicht te vervullen. De loting werd vervangen door verplichte dienstplicht die uiteindelijk in 1995 werd afgeschaft.

1.	KAPEL VAN WZC AVE MARIA	P4
2.	KERK ONZE-LIEVE-VROUW VAN TROOST	P5
3.	VOORMALIGE KLOOSTER-
KAPEL VAN ONZE-LIEVE-
VROUW VISITATIE.
PAROCHIEKERK VAN
DE GODDELIJKE
VOORZIENIGHEID	P6
4.	SINT-ANTONIUSKAPEL	P7
5.	ONZE-LIEVE-VROUW
KAPEL	P10
6.	SINT-JOZEF KAPEL	P11
7.	VOORMALIGE KLOOSTER-
KAPEL VAN DE ZUSTERS
FRANCISCANESSEN	P12
8.	ONZE-LIEVE-VROUW-
VAN-LOURDESKAPEL	P13
9.	KAPEL VAN DE
'ONBEVLEKTE
ONTVANGENIS
VAN DE H. MAAGD	P14
10.	KAPEL VOORMALIG
RUSTOORD
'SINT-FRANCISCUS'	P15

5. ONZE-LIEVE-VROUW KAPEL

Droogte 2b (hoek Elslo-Droogte), Evergem

De eerste dorpskapel na de Belgische onafhankelijkheid staat op de hoek van Elslo en Droogte. Het was een schenking van de toenmalige burgemeester Geirnaert. Een gevelsteen, rechts van de deur, vermeldt: 'Deze kapel is gebouwd tot ere van O.L.V. door P.F. Geirnaert Burgemeester van Evergem anno 1838'

Diens broer Bernard liet de kapel in 1872 vervangen door een nieuw en groter gebouw. Hierbij werd de originele stichtingssteen ingemetseld in de voorgevel. In de nis, boven de ingang, staat Sint-Christoffel; binnen zijn er onder andere beelden van O.L.Vrouw, de H. Jozef en de H. Aloysius.

De kapel is in privébezit.

6. SINT-JOZEF KAPEL

Gilbert Braeckmanplein, Evergem

Eerwaarde Heer Adolf Roossens, pastoor van de Sint-Christoffelparochie (1907-1917), had voor de H. Jozef een zeer grote bewondering en vrome toewijding. Tijdens een hoogmis beloofde hij voor hem een kapel te bouwen. De giften stroomden toe. Op een aan de kerkfabriek geschonken perceel aan de noordzijde van de kerk verscheen een kapel die op 29 juni 1912 werd ingewijd.

De neogotische bakstenen kapel heeft een leien zadeldak en een voorgevel met spitsboogdeur met reliëf in boogveld en erboven een roosvenster. Onder de spitsboogvensters zijn er rechthoekige nissen met terracottareliëfs met de 'VII smarten' en 'VII vreugden'. Oorspronkelijk had het prachtige gebouwtje een sierlijk torentje dat jammerlijk in 1968, tijdens de ombouw tot stookplaats, vervangen werd door een schoorsteen. Tijdens de werken werden de hoogreliëfs in de buitenmuren zwaar beschadigd.

Om veiligheidsredenen is de kapel niet toegankelijk voor het publiek.

7. VOORMALIGE KLOOSTERKAPEL VAN DE ZUSTERS FRANCISCANESSEN

Ommegangstraat, Evergem

De congregatie 'Gesticht der Zusters Franciscanessen', gelegen in de toenmalige Statiestraat te Evergem, bestond reeds vanaf 1834. Het kloostercomplex omvatte het klooster, het weeshuis, klassen voor de lagere school en de bewaarschool, alsook de kapel, gebouwd in 1890. Het klooster was gelegen naast de toenmalige bibliotheek (huidige parochiezaal) en was door een hoge muur afgesloten van de straat. In 1965 werd een deel van de gebouwen gesloopt met het oog op de bouw van een middelbare school. De kapel bleef behouden.

ELISABETHZAAL

In augustus 2017 verbouwde de Middelbare School Sint-Franciscus Evergem de oude kapel. Deze werd in ere hersteld: het oude booggewelf werd weer opgewaardeerd en de oude glasramen werden -met oog voor het historisch erfgoed- voorzien van nieuwe dubbele beglazing aan de binnenzijde.

Daarnaast kreeg de ruimte een nieuwe laag verf en energiezuinige LED verlichting. Ook werden er de nodige akoestische elementen geplaatst. En dankzij een state of the art ventilatiesysteem D volgen de leerlingen er nu les in een aangenaam en gezond leefklimaat.

Vandaag wordt de ruimte gebruikt voor events en als polyvalente zaal. Ook dient de kapel als klaslokaal: er staan immers een 50-tal pc's waar leerlingen gebruik van kunnen maken ter ondersteuning van hun leerproces.

8. ONZE-LIEVE-VROUW-VAN-LOURDESKAPEL

Vurstjen, Evergem

In de straatbocht, recht tegenover de vroegere ingang van het kasteel Het Vurstje en naast het voormalige neerhof, werd in 1874 een neogotische Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdeskapel gebouwd. De bouwheer was de heer Legrand-Van Loo, de toenmalige eigenaar van het kasteel. Waarom de kapel werd opgericht is niet duidelijk maar heeft waarschijnlijk een religieuze reden daar de kapel specifiek gewijd is aan Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes. Men was er in die tijd trouwens van overtuigd dat het bouwen van een kapel hun kasteel en landgoed zou beschermen tegen kwaad en zegen zou brengen over hun familie en onderdanen. Het bezitten van een kapel was voor de gegoede burgerij ook een teken van status en prestige.

Het bakstenen gebouw heeft een spitsboogdeur en geeft toegang tot de kapel. Erboven prijken een Mariabeeldje in een nis en een roosvenster. Spitsboogvensters met glas in lood verlichten de zijgevels en het koor. Het altaar met Onze-Lieve-Vrouwbeeld bestaat uit zandsteen.

De kapel is bouwkundig erfgoed en maakt sinds 1997 deel uit van het beschermde stads- of dorpsgezicht 'Kasteeldomein Het Vurstje'.

9. KAPEL VAN DE 'ONBEVLEKTE ONTVANGENIS VAN DE H. MAAGD

*hoek Brielken-Hofblikstraat, Evergem
(tegenover Hoeksken, ingang kerkhof)*

Voor de hoofdtoegang van de begraafplaats aan het Brielken staat de neogotische bakstenen kapel van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen, in de 19de eeuw ook zogenaamd Blinde-Kapelleke, opgericht in 1863. Gerestaureerd in de jaren 1990 en witgeschilderd. De ommuurde begraafplaats werd aangelegd in 1894 nabij de wijk Uilendonk. Het Brielken werd trouwens in de 19de eeuw Heulendonck genoemd. Dat is af te leiden uit de vroegere uitdrukking "hij ligt op Heulendonk" voor iemand die overleden is en op het kerkhof van Evergem begraven ligt. De attestatie 'an kerckstraetken daert heet hole(n) do(n)ch' (1463-1501) staft mogelijk die veronderstelling.

Waarschijnlijk zal het huidige Hoeksken, dat van de Evergemse kerk naar het Evergemse kerkhof leidt, vroeger Kerkstraatje geheten hebben.

De weldoener die de bouw van de kapel betaalde is onbekend. Weliswaar siert boven de kapeldeur het monogram SAR of SVAR in smeedwerk de voorgevel. Of dit een verwijzing is naar de schenker is niet bekend.

10. KAPEL VOORMALIG RUSTOORD 'SINT-FRANCISCUS'

*Hooiwege 4, Sleidinge
WZC Ter Hollebeke*

Het voormalig rustoord Sint-Franciscus heeft een rijke geschiedenis. Het werd oorspronkelijk opgericht in 1833 als een armenwerkhuis en klooster voor de zusters Franciscanessen. Het diende voor het onderhoud van wezen, ouderlingen en zieken. Naast deze functie was het ook een kantwerkschool en kosteloze lagere meisjesschool. In de periode 1840-42 werden nieuwe gebouwen opgericht. In 1879 werd de school afgeschaft. Architect Henri Vaerwyck ontwierp begin 20ste eeuw een nieuwe vleugel met ziekenzalen en een kapel in de achterliggende tuin. De straatvleugel werd in 1908 heropgebouwd.

De indrukwekkende neogotische kapel, gebouwd in 1904, heeft een zeshoekig dakruitertje en een moeilijk leesbare gedenksteen op de linker zijgevel. De voorpuntgevel wordt gestut door steunberen en heeft een spitsboogdeur onder een waterlijst, met lancetvensters in de top.

De kapel wordt niet meer voor religieuze doeleinden gebruikt. Het altaar, vermoedelijk afkomstig uit het atelier van Mathias Zens, is niet meer aanwezig. De glasramen van H. Coppejans uit 1930 zij wel nog te bewonderen.

Door de bouw van een nieuwe kapel (1946) bij de materniteit aan de overkant van de straat werd deze oude kapel uit 1904 overbodig. De hoge onderhoudskosten en het dalende aantal zusters hebben er waarschijnlijk toe bijgedragen het grote gebouw te verlaten en een meer comfortabele kapel in gebruik te nemen.

De laatste jaren werd de voormalige kapel onder andere gebruikt als turnzaal voor de nabijgelegen school en momenteel heeft vzw Onderlinge Hulp er een onderkomen. De kapel is bouwkundig erfgoed.

NIEUWJAARSconcert

CC Stroming Evergem

4 januari 2025

SYM
FRASPHO
CATINIC.

www.cultuurraadevergem.be | Cultuurraad.Evergem